

Igor Novaković¹

KONCEPT NEUTRALNE DRŽAVE I SLUČAJ SRBIJE

---

¹ Mr Igor Novaković je saradnik na istraživanjima Centra za međunarodne i bezbednosne poslove, ISAC fond. Ovaj tekst predstavlja rezultat samostalnog istraživačkog rada autora. Deo ove analize je objavljen u naučnom časopisu *Međunarodna politika* br.1141, januar-mart 2011 pod nazivom *Koncept neutralne države*. (www.isac-fund.org, igor.novakovic@isac-fund.org)

SADRŽAJ

UVOD	3
FORMULISANJE KONCEPTA NEUTRALNOSTI U XIX VEKU.....	4
XX VEK I MODALITETI NEUTRALNOG STATUSA	5
PRIMERI NEUTRALNIH DRŽAVA	7
USLOVI ZA STATUS STALNE NEUTRALNOSTI	14
POST-HLADNORATOVSKI KONCEPT NEUTRALNOSTI.....	14
SLUČAJ SRBIJE	15
ZAKLJUČAK.....	17
BIBLIOGRAFIJA.....	19

UVOD

Koncept neutralne države (ili koncept neutralnosti) predstavlja jedan od najkomplikovanijih u međunarodnim odnosima, budući da nikada nije bio u potpunosti jednoznačno definisan. Kao takav on i dalje ostavlja prostor za različita proizvoljna tumačenja sa kojima se srećemo, od svakodnevnog govora do stručne literature. Sama reč *neutralnost*, koja označava status u međunarodnim odnosima, upotrebljava se prilično proizvoljno: *neutralnost*, *neutralizam*, *neutralistička država*, *vojna neutralnost*, *nesvrstanost* predstavljaju samo neke od termina koji se sreću.

U slučaju Republike Srbije, koncept neutralnosti je postao interesantan krajem 2007. godine kada je *Rezolucijom Narodne skupštine o zaštiti suvereniteta, teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka Republike Srbije* proglašena „vojna neutralnost Republike Srbije prema postojećim vojnim savezima“². Međutim, sve do danas, ni u jednom drugom zvaničnom državnom dokumentu značenje ove spoljnopolitičke odrednice nije preciznije definisano. Od tada, ova orijentacija Srbije ka „neutralnom“ odnosno „vojno-neutralnom“ statusu u međunarodnim odnosima neprestano izaziva dosta zabune i proizvoljnih tumačenja u domaćem javnom diskursu. Naime, primećuju se dve tendencije u tumačenjima. Prva se odnosi ka „neutralnom“ statusu Srbije kao prema isključivo političkoj poluzi koja služi kako bi se sprečila veća saradnja u pravcu evroatlantskih integracija i eventualne potpune integracije Srbije u Severnoatlantsku alijansu (NATO), i time Srbija ostavila otvorena za neku drugu potencijalnu opciju. Druga tendencija pridaje mnogo veći značaj neutralnosti, poredeći status Srbije sa ostalim priznatim neutralnim državama u Evropi, kao što su Švajcarska, Švedska, Austrija, Irska i druge. Ona je do sad bila mnogo više prisutna u medijima, i građanima se predstavlja kao ključ po kome Srbija može da dođe do članstva u Evropskoj uniji (EU), a da izbegne članstvo u NATO. Međutim, pitanje je da li ovaj trenutni status Srbije uopšte može da se poredi sa evropskim državama kojima je priznat status stalne neutralnosti, kao i koje su njegove prednosti u odnosu na ostale opcije

Ovaj rad ima za cilj da ponudi pregled teorijskih i praktičnih pristupa konceptu neutralne države, prateći razvoj i promene ovog koncepta od XIX veka pa do kraja Hladnog rata. Takođe, tekst pruža uporednu analizu neutralnih statusa nekoliko država, koje se jednoglasno smatraju za stalno neutralne države. Takođe, akcenat će biti stavljen i na činjenicu da je kraj Hladnog rata uticao na promenu bezbednosnih prioriteta ovih država. Time je koncept stalne neutralnosti ovih država unekoliko promenjen u odnosu na tradicionalni koncept, kao i na koncept neutralne države za vreme Hladnog rata. Stoga, izvedene su i osnovne karakteristike neutralnih država u post-hladnoratovskom dobu. Analiza se osvrće i na status Moldavije, kao jedine države u Evropi (pored Republike Srbije) koja je proglasila status stalne neutralnosti od kraja Hladnog rata. Od država van Evrope dat je primer Turkmenistana, jedine države kojoj je Skupština Ujedinjenih nacija (UN) priznala status stalne neutralnosti. Na posletku, data je kratka analiza trenutnog statusa Republike Srbije i njenih perspektiva, a u odnosu na teoriju i praksu koncepta neutralnosti.

Zbog prethodno spomenute nekonzistentnosti terminologije o konceptu neutralne države, autor je za svoja razmatranja koristio zaključke ograničenog broja teoretičara. Međutim, to ni na koji način ne utiče na krajnje zaključke ovog teksta o suštinskim dometima srpskog „koncepta neutralnosti“ i razlikama u odnosu na druge stalno neutralne države.

---

² Vidi - • Narodna skupština Republike Srbije, Rezolucija o zaštiti suvereniteta, teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka Republike Srbije, decembar . 2007, <http://www.serbianembassy.no/srpski/ambasadineVesti.html>

FORMULISANJE KONCEPTA NEUTRALNOSTI U XIX VEKU

Od samih začetaka međunarodnih odnosa postojali su politički entiteti koji su nastojali da izbegnu učešće u sukobima. Primeri su brojni, počevši od antičke Grčke i prvog svedočanstva Tukidida o grčkom polisu koji je hteo da izbegne učešće u sukobu između Atine i Sparte. Sama reč *neutralnost* dolazi iz latinskog jezika i označava nameru jedne države u međunarodnim odnosima da ostane nepristrasna u odnosu zaraćenih strana, odnosno da ne učestvuje u sukobima i da sve strane tretira na jednak način. Tek u XIX veku došlo je do razvoja normativnih odredbi kojima je neutralni status države kodifikovan u međunarodnim odnosima.

Slučaj Švajcarske je presudno uticao na kodifikovanje statusa neutralnih država u međunarodnom pravu, kao prvi u Evropi kojim je jedna država proglasila stalnu neutralnost i kojoj je to bilo zvanično priznato kao spoljnopolitičko opredeljenje. Na taj način su nastala dva određena termina neutralnosti u međunarodnom pravu: a) set prava i obaveza kojih država, koja se proglasi neutralnom, mora da se pridržava (dalje u tekstu *neutralnost u odnosu na konkretni ratni sukob*) i b) postojanje država čije je trajno spoljnopolitičko opredeljenje, i u ratu i u miru, neutralnost (dalje u tekstu *stalna neutralnost*). Stalna neutralnost kao opštepriznati status države postao je deo međunarodnog prava kroz odredbe Bečkog kongresa 1815. godine, kada su praktično sve tadašnje evropske države priznale stalnu neutralnost Helvetske konfederacije, odnosno Švajcarske³⁴. Švajcarska je time postala model za sve buduće države koje su proglašavale neutralnost, što je i uticalo da se mnoge odredbe švajcarskog domaćeg zakonodavstva iskoriste za definisanje statusa neutralnosti kod drugih država, a u odnosu na konkretni ratni sukob. Takođe, status Švajcarske kao međunarodno priznate stalno neutralne države se u literaturi uglavnom tretira kao tradicionalni koncept stalne neutralnosti koji je trajao sve do Prvog svetskog rata.

Positivističke tendencije tokom XIX veka ka što preciznijem kodifikovanju međunarodnog prava dovele su do kreiranja verovatno najuticajnijeg dokumenta koji se odnosi na pravni status neutralnih država u slučaju konkretnog ratnog sukoba: *Haške Konvencije V - O pravima i obavezama neutralnih država u slučaju rata na kopnu* iz 1907. godine.⁵ Iako sadržinski zastareo, ovaj dokument i dalje sadrži osnovne karakteristike statusa neutralnih država za vreme ratnog sukoba: teritorija neutralnih država je nepovrediva; zaraćenim stranama je zabranjeno da koriste teritoriju neutralnih država za transport svojih trupa i ratne opreme; zabranjeno je korišćenje teritorije neutralne države za mobilizaciju trupa; neutralne države ne smeju da pomažu zaraćenim stranama i moraju da sve zaraćene strane tretiraju na jednak način, itd. Takođe, država koja se proglasila neutralnom u odnosu na konkretni ratni sukob mora da bude nepristrasna u odnosu na sve zaraćene strane, bez obzira na sopstvena vrednosna i ideološka određenja⁶.

Na ovaj način uspostavljen je sistem koji su sve države potpisnice trebale da poštuju u slučaju međusobnog sukoba (barem u teoriji). Ipak, iako je sama *Haška Konvencija V* nastala

---

³ *General Treaty of Congress, signed in Vienna, 9 June, 1815 – Declaration of the Powers on the affairs of the Helvetic Confederation, signed in Vienna, 20 March, 1815*“ u T.C: Hansard, The Parliamentary Debates from the year 1803 to the Present Time, London, 1816, str 182.

Naravno, Švajcarska politika neutralnosti seže znatno dublje, i nekoliko puta je bila spomenuta u različitim domaćim i međunarodnim dokumentima (interni *Defensional* iz Vila, Mir u Utrehtu), ali je tek prilikom rekonstruisanja Evrope na Bečkom kongresu ova spoljnopolitička odrednica dobila je opštevažeći stvarni međunarodni značaj.

⁴ Postojanje stalno neutralnih država je kasnije potvrđeno i odredbama Pariskog mira iz 1856. godine, Versajskog mira iz 1919, kao i Ženevske konvencije iz 1949. godine

⁵ “Convention (V) respecting the Rights and Duties of Neutral Powers and Persons in Case of War on Land (1907)” Hague, 18 October 1907

⁶ Treba spomenuti da postoji *Haška Konvencija (XII) o pravima i obavezama neutralnih država u slučaju rata na moru*, koja nikada nije ratifikovana. Problemom neutralnosti u slučaju rata na moru bavilo se još nekoliko dokumenata, koji nisu pretendovali na globalni domet.

na osnovu statusa i zakonodavstva stalno neutralne Švajcarske, niti jednim međunarodnim dokumentom nisu precizno definisana prava i obaveze država u statusu stalne neutralnosti u mirnodopsko vreme. Na osnovu primera Švajcarske moguće je odrediti neke od osnovnih karakteristika statusa stalne neutralnosti, iako postoje razlike od slučaja do slučaja. U vezi sa tim, važno je napomenuti značajne teorijske zaključke Cirila Bleka (Cyril E. Black):

- 1) neutralna država treba da izbegava uvlačenje u ratne sukobe;
- 2) neutralna država treba da održava nacionalne resurse za odbranu (mada ne i nužno, pošto postoji primer Lihtenštajna koji je raspustio vojsku 1868. godine);
- 3) neutralna država treba da vodi takvu spoljnu politiku kako bi izbegla potencijalno buduće ratno angažovanje, odnosno da vodi tzv. politiku *uzdržavanja*⁷.

Međutim, sve stalno neutralne države imaju pravo na samoodbranu, kao i pravo da pozovu drugu državu u pomoć ukoliko je njihov status ugrožen. U tom smislu se definiše i pravo na *neutralnost pod oružjem*, odnosno pravo da neutralna država putem sopstvene vojne moći odvraća druge zemlje od potencijalne agresije. Ovim uslovima bi trebalo i dodati da stalna neutralnost može da bude priznata formalno i neformalno, odnosno ili putem nekog međunarodnog sporazuma (npr. Švajcarska i Belgija), ili bez dokumentovanog međunarodnog priznanja (npr. Švedska).

XX VEK I MODALITETI NEUTRALNOG STATUSA

Iluzije pozitivističkog talasa koji je težio ka preciznoj kodifikaciji međunarodnih odnosa srušene su tokom XX veka. Postalo je jasno da primat ima realpolitika i da međunarodno pravo nije konstantna, već dinamička kategorija. Brutalna kršenja statusa stalne neutralnosti nekih država tokom I i II svetskog rata pokazala su da proglašena stalna neutralnost često nema nikakvu važnost u međunarodnim odnosima, čak i ako je garantovana potpisima samih sila (slučaj Holandije i Belgije u I i II svetskom ratu). *Haška Konvencija V* iz 1907. godine ipak je do danas ostala značajna referentna tačka za shvatanje prava i obaveza država koje žele da ostanu neutralne u slučaju konkretnog ratnog sukoba.

Promena međunarodnih okolnosti posle 1918. godine, a naročito posle 1945, uticala je i na promenu koncepta neutralne države. Već je stvaranjem Lige naroda postavljeno pitanje da li i jedna zemlja može da bude neutralna ukoliko učestvuje u globalnom sistemu država. U slučaju Lige naroda pre svega se nametnulo pitanje ekonomskih sankcija kao instrumenta prisile protiv država koje krše međunarodni poredak, s obzirom da neutralne države nemaju pravo da budu pristrasne. Ovde do izražaja dolazi prethodno pomenuta treća karakteristika stalno neutralnih država, kako je to definisao Black, koja je dobila novi pravac u XX veku. **Ukoliko spoljno-politički kurs jedne stalno neutralne države ne nameće realnu opasnost kojom bi zemlja u budućnosti mogla da bude uvučena u sukob, ili ukoliko je organizacija kojoj država pristupa globalnog karaktera, takva spoljna politika u praksi može da se smatra legitimnom jer ne ugrožava svoj status neutralnosti.** Takvo ponašanje bilo je vidljivo u slučaju Švajcarske kada je pristupila Ligi naroda, i Austrije, koja je odmah po proglašenju nezavisnosti postala i članica Ujedinjenih nacija. Ova teorijska potka postaće značajna, kao što će se videti dalje u tekstu, za status stalno neutralnih država po završetku Hladnog rata.

Drugi svetski rat i period koji je usledio unekoliko je podrio tradicionalno shvatanje koncepta stalne neutralnosti. Pre svega, *koncept totalnog rata* dodatno je doprineo obesmišljavanju politike neutralnosti. Neutralnost pojedinih država nije ni uzimana u obzir od

---

⁷ Cyril Black, *Neutralisation and World Politics*, Princeton University Press, Princeton, 1968, str. 22

strane rukovodstava zaraćenih strana onda kada su njihovi vojni interesi to nalagali. Nacistička Nemačka je 1940. godine izvršila invaziju Belgije i Holandije, Sovjetski savez (SSSR) primorao je Litvaniju i Letoniju da se „prikluče“ ovoj federaciji 1939. godine, dok je mornarica Velike Britanije zauzela strateški važan Island 1940. godine. Švajcarska i Švedska su bile primorane da učine značajne ustupke Trećem Rajhu (prevoz trupa preko teritorije, isporuka materijala ključnih za vođenje rata i pravljenje oružja itd.) kako ne bi izgubile svoju nezavisnost i kako bi očuvale makar privid neutralnog statusa.

Osnivanjem nove globalne organizacije, Ujedinjenih Nacija, po završetku II svetskog rata, ponovo je dovedeno u pitanje da li i jedna od članica može da bude trajno neutralna. Ovo se pre svega odnosi na *Član 51* kojim se zabranjuje upotreba sile u međunarodnim odnosima, odnosno kojim je rat proglašen za nelegitimno sredstvo delovanja, te je potreba za stalnom neutralnošću bila obesmišljena. Ovo se takođe odnosi i na Članove 2 (stav 5), 41., 42. i 48. Povelje UN, koji predviđaju da je Savet bezbednosti krajnja instanca koja ima pravo da sprovede ili nametne određene mere protiv država koje narušavaju mir i bezbednost, a koje su u obavezi da poštuju sve ostale države članice UN. Ovo pitanje je tumačeno na različite načine i, dok je većina stalno neutralnih država pristupila UN-u, Švajcarska je odbijala to da učini sve do 2002. godine.

Blokovska podela sveta i proces dekolonizacije dodatno su uticali na nove modalitete u spoljno-političkim orijentacijama država, koje su odbile da se priključe suprotstavljenim antagonizmima Zapada i komunističkog sveta.

Na posletku, trebalo bi spomenuti i proces stvaranja nadnacionalnih organizacija poput Evropske ekonomske zajednice (EEZ) i Evropske zajednice za uglj i čelik. Njihova pojava je uticala na rasprave o modalitetima stalne neutralnosti u Evropi, upravo zbog transfera suvereniteta u određenim oblastima sa država članica na nadnacionalne organizacije.

U praksi, modalitet i uspeh politike stalne neutralnosti koje je određena država preuzimala kao svoj, uvek su zavisili od nekoliko faktora, od kojih su najočigledniji istorijska uslovljenost razvoja same države i njenog odnosa sa drugim državama, njen geografski položaj, unutrašnja politička situacija, kao i raspored snaga na međunarodnoj sceni. Stoga se može reći da su evropske države sa statusom stalne neutralnosti ovaj status zadržale ili dobile zbog političkog okruženja, odnosno zbog antagonizma između blokova. Severnoatlantska alijansa (NATO) i Varšavski pakt su se jedino direktno dodirivali na granici između dve Nemačke u Srednjoj Evropi gde su i tenzije bile najžešće. Neutralne i nesvrstane države su sprečile izbijanje takvih tenzija na drugim mestima u Evropi.

Dakle, tradicionalni koncept stalne neutralnosti više nije dovoljan da odredi nijanse različitih modela koji se pojavili tokom Hladnog rata. Ipak, svi oni ukazuju na određene zajedničke karakteristike. U cilju što približnijeg teorijskog određenja različitih modaliteta „neutralnog statusa“ nekih država, ova analiza će se osvrnuti na podelu Boleslava Bočeka (Boleslaw Boczek), koji je definisao postojanje tri osnovna modela: stalna neutralnost, neutralizam i nesvrstanost i u okviru njih nekoliko varijacija.⁸

Stalna Neutralnost – Tradicionalni koncept stalne neutralnosti nije prestao da važi u XX veku, već je njegovo shvatanje prošireno sa pojavom novih država koje su ili proglasile stalnu neutralnost ili su bile prihvaćene kao takve. Modaliteti statusa se razlikuju prema načinu na koji je neutralnost uspostavljena (npr. domaćim zakonodavstvom ili putem međunarodnog ugovora) i načinu kojim je taj status priznat od strane drugih država (*de jure* kroz međunarodni sporazum ili ugovor, ili *de facto* kroz praksu u međunarodnim odnosima).

---

⁸ Vidi: Boleslaw A. Boczek, „The Conceptual and Legal Framework of Neutrality and Nonalignment in Europe“ in: I. Papacosma, S. Victor (Eds.), *Europe's neutral and nonaligned states - Between NATO and the Warsaw Pact*, A Scholarly Resources Imprint, Delavare, 1989, str 5-22. Boček terminom neutralnost označava pojavu stalno neutralnih država. Kao i u prethodnom slučaju sa terminom *neutralizovana država*, u tekstu ćemo koristiti termine tradicionalna stalna neutralnost i tradicionalna neutralnost za vreme Hladnog rata.

Međutim, da bi se jedna zemlja smatrala stalno neutralnom, daleko najznačajnije je da vodi spoljnu politiku na osnovu koje bi je drugi prepoznali kao takvu (pre svega kroz vođenje spoljne politike koju je Blek nazvao *politika uzdržavanja*). Stoga je i bilo moguće da neke od stalno neutralnih država u Evropi nemaju formalnu potvrdu svog statusa, a da opet budu opšteprihvaćene kao takve. Takođe, treba spomenuti da neutralne države najčešće traže neprestanu potvrdu svog statusa kroz promociju mira i dijaloga, te su često inicijatori mirovnih inicijativa i redovno učestvuju sa svojim trupama u mirovnim misijama. Zapažena je i uloga ovih zemalja kao posrednika između zaraćenih strana.

Neutralizam (Neutralism) – termin je nastao početkom I svetskog rata tokom unutrašnje debate u Italiji, oko odluke da li i na kojoj strani treba da uđe u I svetski rat.⁹ Međutim, svoje puno značenje dobija tokom Hladnog rata, kada se koristi da označi one države koje nisu voljne da se priključe niti jednoj od suprotstavljenih alijansi.¹⁰ S druge strane, status neutralizma nije podrazumevao da država želi da ostane izvan svih ratnih sukoba (kao što je to kod država koje su proglasile stalnu neutralnost) ili da je nužno privržen miru i njegovoj promociji, već samo da želi da ostane izvan sukoba velikih sila. Ovaj termin se uglavnom primenjivao na spoljne politike osamostaljenih bivših kolonija evropskih država. Međutim, većina ovih država se priključila Pokretu nesvrstanih, koji je davao širu platformu

Nesvrstanost (Non-alignment) – Ovaj pojam je blizak prethodno pomenutom konceptu neutralizma, ali sem svega navedenog, podrazumeva i aktivno delovanje u pravcu mirnog rešavanja sukoba i konstruktivnih aktivnosti radi uspostavljanja mira u svetu. Mehanizam za ovo aktivističko delovanje ostvarivao se preko Pokreta nesvrstanih, osnovanog nakon Konferencije u Beogradu 1961. godine¹¹. Kroz Pokret nesvrstanih, ove države su formalno zagovarale politiku razoružavanja i pokušaje sprečavanja ratnih sukoba, kao i završetak procesa dekolonizacije.

PRIMERI NEUTRALNIH DRŽAVA

Od posebnog značaja za ovu temu su slučajevi evropskih država koje se smatraju za stalno neutralne, pošto se one najčešće uzimaju kao primer kako funkcionišu neutralne države. Simultano članstvo većine ovih država u Evropskoj uniji (EU) i očuvanje njihovog neutralnog statusa predstavlja jedan od ključnih argumenata zagovornika „neutralnog statusa“ Srbije. Takođe, analiza se osvrće i na krajnje oprečne primere Moldavije i Turkmenistana, koji predstavljaju dve od četiri države koje su po završetku Hladnog rata proglasile neutralnost (ostale dve su Srbija i Kambodža, koja se već ranije proglašavala neutralnom), kao na i status Malte, države članice EU čiji je neutralni status osporen.

Švajcarska – Kako bi izbegli mešanje u šire evropske sukobe u XVI i XVII veku, koji su mogli biti fatalni zbog unutrašnjih etničkih i verskih razlika, švajcarski kantoni su se postepeno orijentisali ka neutralnosti kao temeljnoj odrednici ne samo spoljne politike, već i

---

⁹ Ibid str. 16

¹⁰ *Neutralism - Defining cold war neutralism*, Encyclopedia of the New American Nation, Internet, <http://www.americanforeignrelations.com/E-N/Neutralism-Defining-cold-war-neutralism.html>

¹¹ Premijer Indije, Džavarhavar Nehru je u svom govoru u Kolombu 1954. godine definisao uslove za članstvo sledećim kriterijuma: 1. *Država članica mora da vodi nezavisnu politiku koja se zasniva na koegzistenciji država različitih državnih i društvenih uređenja, ili mora da postoji generalni trend koji vodi ka takvoj politici.* 2. *Država u pitanju mora da neprestano podržava pokrete za nacionalnu nezavisnost (misli se, pre svega, na dekolonizaciju)* 3. *Država ne bi trebala da bude članica niti jedne od multilateralnih vojnih alijansi koje su stvorene u kontekstu sukoba Velikih Sila* 4. *Ukoliko država ima zaključen bilateralni vojni sporazum sa jednom od supersila, ili je članica regionalnog odbrambenog pakta, taj sporazum ili pakt ne bi trebao biti zaključen u kontekstu sukoba supersila.* 5. *Ukoliko postoje vojne baze strane sile na teritoriji države u pitanju, one ne bi trebale da su date u kontekstu sukoba velikih sila.*

vlastitog identiteta.¹² Bečkim kongresom je i zvanično potvrđena odredba o stalnoj neutralnosti Švajcarske. Ustavom iz 1848. godine konačno su uobličene poslednje odredbe statusa stalne neutralnosti kojima je zabranjeno da strane države unajmljuju trupe u Švajcarskoj, da strane trupe prelaze preko Švajcarske teritorije, zabranjena je isporuka naoružanja i vojne opreme zaraćenim stranama, itd. Upravo ovi principi će se pretočiti u međunarodno pravo, postajući integralni deo prethodno spomenute Haške konvencije iz 1907. godine.¹³ Švajcarci su uspeali da ostanu neutralni i tokom oba svetska rata, promovišući koncept *neutralnosti pod oružjem*, odnosno doktrinu zaštite sopstvene neutralnosti kroz politiku odvracanja potencijalnog agresora od sukoba snagom sopstvene vojske.

Na konferenciji u Versaju 1919. godine, kojom je okončan I svetski rat, Švajcarskoj je ponovo priznat neutralni status. Iako se prvobitno priključila Ligi naroda, čime je preformulisala svoj status stalne neutralnosti (period tzv. *Diferencijalne neutralnosti*¹⁴), u drugoj polovini tridesetih godina XX veka Švajcarska se vratila svom tradicionalnom statusu.

Posle Drugog svetskog rata, Švajcarska je odbijala da postane punopravna članica Ujedinjenih nacija, zbog prethodno pomenutih ograničenja za vođenje nezavisne spoljne politike, predviđenih Poveljom UN¹⁵. Ostala je i izvan EEZ, smatrajući je za opasnost statusu stalne neutralnosti, opredeljujući se pre za članstvo u Evropskoj zoni slobodne trgovine (EFTA).

Krajem XX veka, prepoznajući da su se bezbednosni izazovi i prioriteti značajno izmenili u poslednje dve decenije, a posebno od 11. septembra 2001. godine, Vlada Švajcarske je počela da razmatra saradnju kroz sistem kolektivne bezbednosti. Prvi korak koji je bio načinjen je bilo pristupanje članstvu u UN. Procena je bila da pristupanje NATO programu Partnerstvo za mir (PzM) ne protivreči statusu stalne neutralnosti, pošto ne podrazumeva članstvo u vojnoj alijansi ili eventualno učešće u vojnim sukobima na strani alijanse. Švajcarska vidi PzM kao priliku za promovisanje svojih tradicionalnih politika iz oblasti bezbednosti, kao što su širenje humanitarnog prava, reforma sektora bezbednosti i uspostavljanje demokratske kontrole oružanih snaga u bivšim komunističkim zemljama i drugim ne-evropskim zemljama partnerima NATO, saradnju u slučajevima elementarnih nepogoda i vanrednih stanja, itd.¹⁶

Analitičari svrstavaju Švajcarsku, zajedno sa ostalim stalno neutralnim državama u Evropi, u napredne članove PzM. Švajcarska sa svoje strane vidi NATO kao centralni instrument za transformaciju i adaptaciju oružanih snaga za izazove XXI veka, a program PzM kao put za poboljšano učešće oružanih snaga Švajcarske u mirovnim misijama.¹⁷ Od misija koje je predvodio NATO, Švajcarska je učestvovala kao deo KFOR-a na Kosovu, gde trenutno ima svojih 206 vojnika.

Švedska -.- Šveđani interno svoju politiku neutralnosti nazivaju politikom „ostajanja van vojno-odbrambenih saveza u vreme mira i neutralnosti u vreme rata“.¹⁸ Zvanično se

¹² Od poraza kod Marinjana 1515. godine regularne vojske Švajcarskih kantona su sve manje učestvovala u sukobima u Evropi. Verski sukobi protestanata i katolika pretili su da podriju temelje konfederacije, naročito tokom Tridesetogodišnjeg rata, te je neutralnost prema okolnim sukobima postepeno postala tradicionalna politika ove zemlje. Godine 1647, tzv. *Defensionalom* iz Vila, vođe većih kantona su se dogovorile da nametnu politiku neutralnosti drugima. Utrehtskim mirom iz 1713. godine, kojim je okončan Rat za Špansko nasleđe, Španija, Francuska, Britanija i Holandija priznale su neutralni status Švajcarskoj. Neutralnost je tako postala kohezivni faktor unutar Konfederacije, i temeljni deo identiteta ove države. Više o tome Matthew Shandler, *The Economic of Neutrality: Switzerland and the United States in World War II*, Union College, 2003 http://etd.lsu.edu/docs/available/etd-11162005-210229/unrestricted/Schandler_thesis.pdf, str 4-9

¹³ Mark R. Rubin, Laurent Wehrli, „Switzerland“, in I. Papacosma, S. Victor (Eds.), *Opt.cit.*, str. 49

¹⁴ Matthew Shandler, *opt.cit.*, str 32

¹⁵ Mada je aktivno participirala u nekim telima UN, i davala doprinose mirovnim misijama ove organizacije (ne u ljudstvu).

¹⁶ Vidi Swiss Federal Department of Foreign Affairs, *NATO: Partnership for Peace*

<http://www.eda.admin.ch/eda/en/home/topics/intorg/pfp.html>

¹⁷ Švajcarska trenutno učestvuje u 12 misija podrške miru na svetu. Matthew Shandler, *The Economic of Neutrality: Switzerland and the United States in World War II*, Union College, 2003, str 4-9

¹⁸ Jon Logue, „Sweden“, u I. Papacosma, S. Victor (Eds.), *Opt.cit.*, str. 72

smatra da politika neutralnosti traje još od 1814. godine. Međutim, neophodno je naglasiti da je usvajanje takve spoljno-političke orijentacije bio više splet različitih okolnosti nego precizno utemeljene namere. Stvaranje modernih političkih partija, te pre svega pacifistička orijentacija švedskih socijaldemokrata snažno je uticala na izbegavanje učešća u konfliktima drugih evropskih država. Za vreme Balkanskih ratova 1912-1913. godine, Švedska se po prvi put proglasila zvanično neutralnom, da bi taj isti stav potvrdila početkom I svetskog rata. Tokom II svetskog rata Šveđani su takođe usvojili koncept *neutralnosti pod oružjem*, pre svega imajući u vidu nemačku invaziju neutralnih zemalja. S druge strane, u strahu od nemačke invazije, oni su više puta prekršili odredbe Haške konvencije iz 1907. godine, izvozeći strateški bitne proizvode za ratnu industriju, čak dozvoljavajući i prelaz nemačkih trupa preko svoje teritorije. Zbog humanitarnih aktivnosti tokom rata, gde treba istaći pružanje utočišta izbeglicama i logorašima, kao i pomoći danskim i norveškim trupama koje su kasnije učestvovala u oslobađanju zemlje, kršenje ovih odredbi nije imalo prevelike posledice na posleratni status Švedske.

Posle II svetskog rata, a nakon neuspelog inicijalnog eksperimenta usmerenog ka osnivanju Skandinavske odbrambene unije, Švedska se u potpunosti vratila politici neutralnosti. Neutralnost Švedske, iako nije zvanično tako proklamovana, vremenom je postala jedan od ključnih elemenata švedskog identiteta. Za vreme Hladnog rata, Švedska se posebno angažovala u okviru UN, kao posrednik između Istoka i Zapada, promovišući politiku kontrole naoružanja. Takođe, Švedske trupe su bile redovni učesnici mirovnih misija UN.¹⁹

Švedska je postala članica EU i PzM sredinom devedesetih godina. Učešće u PzM ova zemlja smatra za dopunu vlastitom neutralnom statusu, sa istaknutim interesom za zajedničke operacije upravljanja krizama. Na Samitu EU u Kelnu 1999. godine, Švedska se složila da funkcije Zapadnoevropske unije (ZEU) pređu na EU, ali da to ne utiče na njihovu politiku *neučešća u alijansama*, što je i ostala njihova formalna politika.²⁰ Takav stav je sproveden u praksu kroz aktivnu saradnju u PzM, te je Švedska 1997. godine osnovala *Trening centar za civilnu odbranu*.²¹ Švedska je u tom trenutku artikulisala svoju saradnju sa NATO kao partnerstvo koje ne podrazumeva teritorijalnu odbranu. U poslednje vreme mogu se čuti i disonantni tonovi, kao što je bila izjava ministra odbrane Švedske Stena Tolgforsa da bi *članstvo u NATO bilo prirodan korak za Švedsku*, što bi moglo značiti da ova zemlja postepeno revidira svoju politiku neutralnosti.²²

Do sada, Švedska je učestvovala u dve mirovne misije Ujedinjenih nacija pod rukovodstvom NATO: KFOR (u jednom trenutku je imala čak 700 vojnika raspoređenih na Kosovu²³, a trenutno 253) i ISAF (u ISAF-u Švedska sa trupama učestvuje od 2001., dve godine pre nego što je ova UN misija u Avganistanu prešla pod rukovodstvo NATO²⁴, trenutno ima 530 vojnika). Takođe, Švedski predstavnici učestvuju u još 9 misija u svetu. Za sad, Švedska ostaje u statusu post-hladnoratovske stalne neutralnosti, kao napredan član PzM. Prilikom izglasavanja novog Lisabonskog ugovora o EU, Švedska nije tražila dodatne garancije za očuvanje svog statusa, a u vezi Članova 42. (Zajednička bezbednosna i odbrambena politika) i 222. (klauzula o solidarnosti), kao što je to uradila Irska.

Irska – Irska neutralnost je proizašla više iz praktičnih potreba, nego iz pacifističkih uverenja ove zemlje. Za ovaj status Irske ključna je bila želja da se naglasi samostalnost ove države u odnosu na spoljnu politiku Velike Britanije. Irska Slobodna Država u okviru

¹⁹ Ibid str. 95

²⁰ Tapani Vaahoranta, Tuomas Forsberg, *Post-Neutral or Pre-Allied. Finnish and Swedish Policies on the EU and NATO as Security Organisations*, Working Papers 29, The Finnish Institute for International Affairs, 2000, str. 14

²¹ Tapani Vaahoranta, Tuomas Forsberg, *opt. cit.*, str.16

²² Agence France-Presse, *Swedish Defense Min.: NATO Membership 'Natural'*, February 16th 2010

²³ Swedish Armed Forces, *Kosovo*, <http://www.forsvarsmakten.se/en/Forces-abroad/Kosovo/>

²⁴ Swedish Armed Forces, *Afganistan – ISAF*, <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Forces-abroad/Afghanistan>

Britanskog Komonvelta osnovana je Anglo-Irskim Sporazumom iz 1921. godine. Zbog nedostataka sredstava za odbranu, otvorenog pitanja Severne Irske, kao i zbog unutrašnjih problema sa Irskom republikanskom armijom (koja je bila zainteresovana za ujedinjenje celog ostrva, te je u tom smislu i aktivno delovala kroz terorističke napade), Irska se postepeno orijentisala ka politici neutralnosti. Iako i dalje član Komonvelta, Irska je tokom II svetskog rata odlučila da ostane neutralna. Upravo zahvaljujući neutralnosti, Irska je uspela da očuva unutrašnju stabilnost i da bez većih posledica izađe iz ratnog kovitlaca. Nemogućnost da uspešno finansira modernizaciju svoje odbrane, kao i uticaj Sovjetskog saveza, uticali su da Irska ostane pri neutralnom statusu, iako za njega ne postoji formalno utemeljenje²⁵. Ovaj status, iako je službeno nazivan *vojna neutralnost*, po konceptu odgovara statusu stalne neutralnosti.

Ulaskom u Evropsku zajednicu postavilo se pitanje da li je članstvo u jednoj nadnacionalnoj zajednici u saglasnosti sa proklamovanom državnim neutralnošću. Ovo pitanje se posebno nametnulo stvaranjem Evropske unije Ugovorom u Mاستrihtu i njene Zajedničke spoljne i bezbednosne politike, koja je predviđala jednoglasnost prilikom donošenja odluka. Situacija se još više zakomplikovala stvaranjem Zajedničke bezbednosne i odbrambene politike koja je predviđala stvaranje zajedničkih Evropskih snaga za brzo reagovanje. Evropski Savet je stoga 2002. godine, u Sevilji, potvrdio Irskoj pravo da očuva svoj neutralni status, te da nije obavezna da učestvuje u zajedničkoj odbrani i potencijalnom stvaranju evropske armije, kao i da ima pravo samostalnog odlučivanja o učestvovanju u akcijama upravljanja krizama (uslovljavajući ih pre svega pokroviteljstvom UN)²⁶. Na ovaj način Irska neutralnost je konačno postala i formalno međunarodno priznata.

Na osnovu zaključaka samita Evropske unije u Kelnu i Helsinkiju iz 1999. godine, Irska je prepoznala PzM kao program koji doprinosi ispunjenju *Petersburških zadataka*, pa je stupila među partnerske države NATO, 1. decembra 1999. godine²⁷. Irska aktivno učestvuje u mirovnim misijama predvođenim NATO koje su pod mandatom UN: SFOR u Bosni, KFOR na Kosovu (232 lica) i ISAF u Avganistanu (6 lica).

Irska zvanična politika stalne neutralnosti posebno je došla do izražaja tokom novih bezbednosnih integracija na nivou EU. Građani Irske su odbili novi Ugovor o EU iz Lisabona na referendumu 2008. godine prvenstveno zbog percepcije da će time biti obesmišljen status trajne neutralnosti. Tek posle dodatnih tumačenja članova 42. i 222²⁸ i zvaničnih garancija datih kroz Deklaraciju Saveta EU iz 2009. godine koja je postala integralni protokol Lisabonskog ugovora, građani Irske su prihvatili Lisabonski sporazum na referendumu.

Austrija - Austrijska neutralnost je posledica odnosa bivših sila saveznica tokom Drugog svetskog rata. Slično kao i Nemačka, Austrija je takođe bila podeljena na okupacione zone. Posle smrti Staljina i relativnog otopljanja odnosa između Istoka i Zapada, Austrija je predložila bivšim saveznicima da postane stalno neutralna država, kako bi se izbegao nemački scenario podele zemlje. Već u aprilu naredne godine austrijska delegacija se obrela u Moskvi, gde su zajedno sa predstavnicima Ministarstva inostranih poslova Rusije potpisali

---

²⁵ Kao osnova za ovo utemeljenje se uzimaju Član 29, Stavovi 1. i 2. i posebno stav 3 (neki autori su smatrali da je time u nacionalno zakonodavstvo inkorporirana *Haška Konvencija V* iz 1907. godine. Vidi: Ulic Egan, *Irish neutrality? A Future?*, str.12 <http://www.nuigalway.ie/law/GSLR/2010/Vol4GSLR%20-%20Egan.pdf>. Pa ipak, u ovim stavovima se ne spominja politika stalne neutralnosti kao temeljno određenje spoljne politike Republike Irske. Vidi Ustav Republike Irske http://www.taoiseach.gov.ie/attached_files/Pdf%20files/Constitution%20of%20Ireland.pdf

²⁶ National Declaration by Ireland – Seville, 21 June 2002, http://www.ena.lu/national_declaration_ireland_seville_european_council_21_june_2002-2-18390

²⁷ Irish Ministry of Defence, *White Paper on Defence*, Dublin, 2000, str 14 <http://www.defence.ie/website.nsf/document+id/93191A155924DAD5802570C8005065D3>

²⁸ Vidi – Republic of Ireland, Department of Foreign Affairs, *Lisbon treaty 2009, White Paper*, 2009, str. 52 - 76

Memorandum kojim je predviđen način na koji će se utvrditi neutralnost Austrije²⁹. Austrija se obavezala da proglasi status stalne neutralnosti posebnim zakonom, dok bi joj suverenitet i teritorijalni integritet garantovale bivše okupacione sile preko *Državnog sporazuma* koje su njihovi ministri inostranih poslova potpisali 1955. godine. Iako se u integralnom tekstu državnog sporazuma eksplicitno ne spominje status stalne neutralnosti Austrije³⁰, sama činjenica da su joj i teritorijalni integritet i suverenitet na posredan način garantovani i od država članica Varšavskog pakta i NATO, stvorena je idealna situacija za proglašenje neutralnosti. Krajem iste godine, Austrija je usvojila i *Zakon o stalnoj neutralnosti*, i o tome je informisala sve zemlje sa kojima je imala diplomatske odnose. Austrija je usvojila sličan koncept kao Švajcarska, obavezujući se da neće pristupiti ni jednoj vojnoj alijansi, te da neće dozvoliti prisustvo stranih baza na svojoj teritoriji. Međutim, za razliku od Švajcarske, Austrija je odmah i pristupila punopravnom članstvu UN (smatrajući da time ne negira nacionalni suverenitet pošto je UN globalna organizacija) i počela da preuzima zapaženu ulogu u mirovnim operacijama.

Raspadom Varšavskog pakta i promenom bezbednosnih pretnji (na Austriju je dosta uticao raspad Jugoslavije, a posebno rat u Bosni), Austrija je počela sve više da se orijentiše u pravcu NATO. Za Austriju je jedna od prednosti članstva u PzM bio proces interoperabilnosti kroz koji se armija modernizovala, a povećala spremnost za učestvovanje u mirovnim, humanitarnim i akcijama spasavanja, zajedno sa drugim Zapadnim državama. Nova austrijska *Bezbednosna i odbrambena doktrina* iz 2001. prepoznala je nove bezbednosne izazove i u skladu sa tim podržala sveobuhvatnu bezbednosnu politiku zasnovanu, pre svega, na evropskoj solidarnosti. Austrija vidi učešće svojih trupa u mirovnim operacijama kao ličnu obavezu, prepoznajući regionalne organizacije kao što su EU i NATO) kao partnere u ovom zadatku. Austrija je, do danas, učestvovala u više od 50 mirovnih misija u celom svetu, sa više od 90 000 ljudi³¹.

Kao i Irska, tokom prve decenije XXI veka, Austrija je bila zainteresovana za garancije austrijskoj neutralnosti u slučaju porasta kompetencija EU u oblasti bezbednosti i odbrane, što je bilo najupadljivije prilikom rasprave o Predlogu Ustava EU³²

Austrija je dala veliki doprinos misijama UN pod pokroviteljstvom NATO. U Bosni je učestvovala i u IFOR-u i u SFOR-u, kao i u naslednici ove dve misije pod pokroviteljstvom EU EUFOR-u (u kojoj trenutno učestvuju sa 323 lica). U KFOR-u, Austrija učestvuje sa 447 lica, a u ISAF-u sa 3.

Finska – Iako se zatekla u orbiti SSSR-a posle II svetskog rata, Finska je uspela da očuva svoje unutrašnje uređenje i nezavisnost, orijentišući se ka politici neutralnosti i kooperativnosti sa većim susedom. Utemeljenje Finske neutralnosti započeto je potpisivanjem *Sporazuma o prijateljstvu, saradnji i zajedničkoj pomoći* iz 1948. godine sa velikim susedom kojim je na posredan način definisana neutralnost Finske. U preambuli teksta stoji da je želja Finske *da ostane van sukoba interesa Velikih Sila*³³, a generalno se i ponašala u skladu sa tim. Odbila je preko potrebnu pomoć Maršalovog plana zbog protivljenja SSSR-a. Smrću Staljina

---

²⁹ Austrija se obavezala da proglasi status stalne neutralnosti, dok bi joj suverenitet i teritorijalni integritet garantovale bivše okupacione sile. Original dokumenta pogledaj -

Memorandum on the Results of Negotiations between Government Delegations of Austria and the Soviet Union (Moscow, April 15, 1955) http://www.ena.lu/memorandum_outcome_negotiations_between_government_delegations_from_austria_soviet_union_moscow_april_1955-2-21168

³⁰ Vidi *Austrian State Treaty 1955*, http://www.ena.lu/state_treaty_re_establishment_independent_democratic_austria_vienna_15_1955-2-803

³¹ Pogledaj Austrian armed forces, *Austria's International Role*, <http://www.bmlv.gv.at/english/introle/introle.shtml>

³² Vidi – Waldemar Hummer, "The New EU – A "Military Pact"? Solidarity – Neutrality – "Irish Clause", in Gunther Hauser, Franc Kernic(Eds.), *European Security in Transition*, Asgate, Hampshire, 2006

³³ Ovim paktom se Finska obavezala na uzajamnu pomoć u slučaju napada Nemačke ili njenih saveznika Vidi; *The Agreement of Friendship, Coöperation, and Mutual Assistance between The Union of Soviet Socialist Republics and The Republic of Finland* http://heninen.net/sopimus/1948_e.htm

stekli su se uslovi za bolje odnose sa Sovjetima, te je 1955. godine ukinuta vojna baza SSSR-a na teritoriji Finske. Iste te godine, Finska je ušla u punopravno članstvo UN.

Neutralizam je pre svega zavisio od odnosa sa Moskvom, tako da je bilo uspona i padova u odnosima. Sovjeti su nekoliko puta pokušali da uvuku Finsku u određenu vrstu vojne i odbrambene saradnje, ali su Finci uspjeli da ih veštim manevrima izbegnu³⁴. S druge strane, na Zapadu se pojavio pojam „finlandizovane države“, odnosno države koja je pod kontrolom Sovjeta³⁵.

Neutralni status Finske se odrazio na spoljnopolitičke inicijative ove države. Tokom Hladnog rata, finski predstavnici su se zalagali za smanjenje količine naoružanja u svetu, zaustavljanje širenja nuklearnog oružja (pre svega na Skandinavске zemlje) kao i za unapređenje međusobnog dijaloga i poverenja Istoka i Zapada. Najveće priznanje ovakve politike stiglo je putem organizovanja *Konferencije za bezbednost i saradnju u Evropi* (KEBS) koja je održana u Helsinkiju 1975. godine, koja je preteča današnje Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju. Kao i druge neutralne evropske zemlje, Finska je bila veoma aktivna u mirovnim operacijama, učestvujući do danas u preko 25 operacija.

Finska je bila prva od neutralnih država koja je uspostavila zvanične odnose sa NATO, i prva koja se pridružila programu PzM, prepoznajući promenu bezbednosnih izazova. Već 1995. godine ova zemlja je intenzivno počela da saraduje sa NATO unutar programa, prvenstveno u smislu jačanja kapaciteta finske armije za dalje učešće u mirovnim operacijama, a naročito u upravljanju krizama, kao što je ranije navedeno. Štaviše, Finska je takođe zvanično ostavila opciju pridruživanja NATO otvorenom³⁶. Za razliku od Irske, Finska prepoznaje značaj EU kao regionalnog bezbednosnog aktera i zalaže se za jačanje zajedničkih kapaciteta u domenu bezbednosti.

Finska takođe učestvuje u misijama UN pod pokroviteljstvom NATO – KFOR (trenutno kontingent od 242 lica) i ISAF (trenutno kontingent od 80 lica).

Malta – Kao bivša britanska kolonija i članica Komonvelta, Malta je praktično bila pod pokroviteljstvom NATO sve do isteka *Britansko-Malteškog odbrambenog sporazuma* iz 1964. godine. Kada je proglašena kao Republika u sastavu Komonvelta, tadašnji premijer Mintof sugerisao je neutralni status kao buduću osnovu spoljne politike po isteku bezbednosnog sporazuma sa Velikom Britanijom. Malteški predstavnici su započeli konsultacije sa relevantnim državama u regionu, pre svega sa najbližim susedom Italijom, koja se ubrzo saglasila sa neutralnim statusom Malte. Po isteku sporazuma i ukidanjem britanske vojne baze (koja se na Malti nalazila na osnovu gore spomenutog sporazuma), Malta je 1980. godine proglasila neutralnost. Maltu je već u septembru podržala Italija, potpisivanjem Sporazuma o malteškoj neutralnosti. Članom 2. ovog sporazuma Italija je pozvala ostale države sveta da priznaju maltešku neutralnost, a Članovima 4. i 5. ova zemlja se obavezala na savetodavnu i svaku drugu vrstu pomoći, uključujući i vojnu³⁷. Maltešku neutralnost je 1981. godine priznao i Sovjetski savez³⁸. Septembra 1983. godine, Završnim dokumentom zasedanja KEBS-a u Madridu priznat je status Malte kao *neutralne zemlje koja teži politici nesvrstavanja*³⁹. Prema mišljenju nekih autora, malteška stalna neutralnost ne

³⁴ Tapani Vaahoranta, Tuomas Forsberg, *opt.cit.*, str. 10

³⁵ Tapani Vaahoranta, Tuomas Forsberg, *opt.cit.*, str.11

³⁶ *Finish Security and Defence Policy – Summary*, 2004 – http://www.defmin.fi/files/310/2574_2160_English_Summary_2004_1_.pdf

³⁷ Alex Sceberas Trigona, *30th anniversary of neutral Malta*, 2010, <http://www.timesofmalta.com/articles/view/20100915/local/30th-anniversary-of-neutral-malta>

³⁸ Pogledaj tekst aide-mémoire razmenjenog između predstavnika Malte i SSSR-a, *Exchange of aide-mémoire constituting an agreement on the recognition, respect and support by the Union of Soviet Socialist Republics of the status of the Republic of Malta as a neutral State*. Valletta, 8 October 1981 http://untreaty.un.org/unts/60001_120000/8/30/00015470.pdf

³⁹ Concluding document of the Madrid Meeting 1980 of representatives of the participating States of the Conference on Security and Cooperation in Europe, held on the basis of the provisions of the Final Act relating to the Follow-up to the Conference (Madrid, 1983), http://www.ena.lu/concluding_document_madrid_follow_up_meeting_csce_madrid_september_1983-2-19665

može da se poredi sa stalnom neutralnošću drugih država iz Zapadne Evrope, pošto je Ugovorom sa Sovjetskim savezom dozvoljeno pristajanje Sovjetskih ratnih brodova na Malti⁴⁰.

Koncept neutralnosti u ovom slučaju podrazumevao je nepristupanje vojnim savezima, nedozvoljavanje prisustva stranih vojnika, opreme i vojnih baza na svojoj teritoriji, dok su izuzeci mogući jedino u slučaju agresije ili u slučaju akcija odobrenih od Saveta bezbednosti UN⁴¹. Neutralni status Malte je kasnije unet i u Ustav ove Republike⁴².

Sve do stupanja u punopravno članstvo EU, Malta je bila aktivan član Pokreta nesvrstanih. Od 2008. godine Malta se ponovo aktivirala u programu PzM.

Moldavija – Moldavija je usvajanjem novog ustava 1994. godine unilateralno proglasila status stalne neutralnosti Članom 11. istog dokumenta. Osnovni dokumenti i strategije vezani za spoljnu politiku, bezbednost i odbranu ne sadrže detaljniju razradu značenja koncepta moldavske neutralnosti. Iako svojim Ustavom zabranjuje mogućnost prisustva stranih trupa na svojoj teritoriji, ruske trupe se već godinama nalaze na području nepriznatog odcepljenog regiona Pridnestrovlja. Neki autori smatraju proglašenje neutralnosti kao sredstvo podsticanja odlaska ruskih trupa (u sličnom kontekstu kao i kod Austrije), mada je moldavska verzija neutralnosti sličnija neutralizmu nego zapadnoevropskom modelu stalne neutralnosti.⁴³ Moldavska neutralnost nije priznata ni od jedne države. Iako od samog početka programa učestvuje u PzM, svoje aktivnosti u ovom programu NATO širi tek od 2006. godine. Moldavija je te godine izradila Individualni akcioni plan partnerstva sa NATO, u kome je neutralnost spomenuta dva puta, ali se za sad takav status ne može smatrati međunarodno priznatim.

Turkmenistan - Ubrzo posle sticanja nezavisnosti, tadašnji predsednik Turkmenistana, Saparmurat Nijazov Turkmenbaši, proklamovao je nameru da Turkmenistan postane neutralna zemlja. Ugledajući se (barem deklarativno) na primere Švajcarske i Austrije, predsednik Nijazov je svoju političku doktrinu, pod imenom *Pozitivna neutralnost*, zasnovao na sledećim postulatima: poštovanje suvereniteta i teritorijalnog integriteta drugih država, izbegavanje upotrebe sile u odnosima sa drugim državama, prvenstvo autoriteta Ujedinjenih nacija u međunarodnim odnosima, saradnja sa svim državama na svetu, izbegavanje članstva u vojnim i vojno-političkim blokovima, pravo na samoodbranu, itd. Ova politika je 1995. godine prvo priznata od Organizacije za ekonomsku saradnju (ECO)⁴⁴, koja okuplja države Srednje i Južne Azije, a zatim u oktobru iste godine od strane svih članica Pokreta nesvrstanih. Globalno priznanje je usledilo nakon usvajanja Rezolucije Generalne skupštine UN u decembru 1995. godine⁴⁵, koja je konačno prenetu u domaće zakonodavstvo kao *Zakon o stalnoj neutralnosti* u januaru naredne godine. Od tada, Turkmenistan je učestvovao u čitavom nizu mirovnih inicijativa, uključujući predlog za osnivanje Regionalnog mirovnog centra u Turkmenistanu iz 2005. godine.

---

⁴⁰ Vidi: Boleslaw A. Boczek, „The Conceptual and Legal Framework of Neutrality and Nonalignment in Europe“ u I. Papacosma, S. Victor (Eds.), *opt-cit.*, str. 19

⁴¹ Pogledaj tekst Italy and Malta - Exchange of notes constituting an agreement on the neutrality of Malta (with declarations and protocol, june 1981, http://untreaty.un.org/unts/60001_120000/21/31/00041525.pdf relating to financial, economic and technical

⁴² Član 1. stav 3 Ustava Malte <http://www.legal-malta.com/law/constitution-1.htm>

⁴³ Ion Marandici, *Moldova's neutrality: what is at stake?*, Internet, www.viitorul.org/public/866/en/IonM%2520-%2520studiu_neutralitate__eng_.doc+moldavia+neutrality&cd=1&hl=en&ct=clnk i <http://www.regnum.ru/english/807488.html>

⁴⁴ Organizacija koja okuplja uglavnom zemlje Srednje Azije. Vidi <http://www.ecosecretariat.org/>

⁴⁵ Rezolucija 50/80 Generalne Skupštine Ujedinjenih nacija Maintenance of international security /A/Permanent neutrality of Turkmenistan <http://www.un.org/documents/ga/res/50/a50r080.htm>

Turkmenistan je članica UN, OEBS-a, Pokreta nesvrstanih, kao i pridruženi član Saveza nezavisnih država. Formalno, ova zemlja poštuje obaveze koje nameće neutralni status, što joj je više puta i bilo priznato od međunarodnih činilaca⁴⁶.

USLOVI ZA STATUS STALNE NEUTRALNOSTI

Na osnovu prethodnih teorijskih razmatranja o razvoju stalne neutralnosti kao spoljnopolitičkog koncepta, kao i primera ovakvih država u praksi, moguće je izvesti neophodne uslove koje bi neka država trebala da ispuni ukoliko bi htela da bude priznata kao stalno neutralna:

1. Potrebno je da postoji istorijski utemeljen razlog za takav status. Za svaku od ovih država postojala je suštinska prekretnica zbog koje je prihvatila status stalne neutralnosti.

2. Potrebno je da postoji unutrašnji konsenzus o precizno definisanom konceptu neutralnosti, sa ili bez definisanja ovog statusa u domaćem zakonodavstvu. Svoj koncept neutralnosti država treba dosledno da promovise u spoljnoj politici, odnosno svaki spoljnopolitički potez treba da bude obeležen ovim temeljnim opredeljenjem. Država mora da izbegava bilo kakvo vojno udruživanje i da vodi *politiku uzdržavanja* kako bi obezbedila svoju teritoriju od upotreba u nekom budućem ratu. U tom smislu, poželjno je da država promovise politiku mira i dijaloga, te da učestvuje kao medijator između strana u konfliktu, kao i u mirovnim inicijativama i misijama.

3. Potrebno je da postoji volja međunarodnih faktora da prihvate koncept stalne neutralnosti jedne države. Priznanje ovog statusa može se ustanoviti formalno (na osnovu dosadašnjih slučajeva) putem međunarodnih bilateralnih ili multilateralnih ugovora, multilateralnih deklaracija ili priznanjem od strane nekog međunarodnog tela. Priznanje može biti i neformalno, na osnovu spoljne politike države i vrednosti koje promovise.

POST-HLADNORATOVSKI KONCEPT NEUTRALNOSTI

Jasno je da koncept neutralne države nije izgubio na svojoj privlačnosti, pošto sve države koje su bile zvanično ili nezvanično neutralne do kraja Hladnog rata i dalje forsiraju ovu odrednicu kao deo svog spoljnopolitičkog identiteta. Čak su se pojavile i nove države koje su odredile neutralnost kao ključni segment svog spoljnopolitičkog identiteta. Po prvi put u istoriji, Generalna Skupština UN priznala je neutralan status jedne države, Turkmenistana. No, barem u Evropi, promena bezbednosnih izazova bitno je uticala i na koncept neutralne države.

Kraj Hladnog rata označio je kraj dotadašnjeg pogleda na kolektivnu bezbednost. Urušavanje Varšavskog pakta i moći Rusije doveli su u pitanje i postojanje NATO, pošto više nije bilo jasnih mogućnosti da u skorije vreme može doći do situacije da se iskoriste odbrambeni kapaciteti NATO. Međutim, izbijanje krize u bivšoj Jugoslaviji navelo je evropske države da vide nove opasnosti po sopstvenu bezbednost – mogućnost od preliivanja sukoba na druge države. Nedostatak kapaciteta EU i UN da efikasno nađu rešenje za ovu krizu ponovo je stavilo u pogon aparaturu NATO, koja je po prvi put počela da izvodi operacije van osnovne teritorije delovanja, odnosno van teritorije država članica.

---

⁴⁶ Turkmenistan's neutrality status is positive factor of political climate in Central Asia: Solana, Trend, 8.12.2009
<http://en.trend.az/news/politics/foreign/1595649.html>

Napadi na SAD 11. IX 2001. godine jasno su označili potpunu promenu bezbednosnih izazova, šaljući poruku da niti jedna granica nije dovoljno sigurna brana od napada. Moć države u sferi „čvrste bezbednosti“ (hard security) više nije isključiva garancija bezbednosti teritorije i zaštite građana. Pojava država u raspadu (failed states), globalizacija, te razvoj interneta i novih metoda komunikacije takođe jasno najavljuju moguće nove bezbednosne prioritete, koji pre samo dvadeset godina nisu bili ni u najavi.

Koristeći prethodno navedene primere moguće je uporediti, od slučaja do slučaja, kako se status hladnoratovske stalne neutralnosti izmenio kod evropskih država. Promena bezbednosnih izazova dovela je do situacije da stalna neutralnost neke države nije nužno i garancija izbegavanja sukoba, bez obzira da li je ta neutralnost zvanično priznata ili ne. U tom smislu, sve evropske stalno neutralne države potražile su odgovor na svoje bezbednosne potrebe kroz program PzM u saradnji sa NATO i u okvirima bezbednosne i odbrambene politike EU. Na taj način, ove zemlje su odustale od dotadašnje unilateralne bezbednosne i odbrambene politike i ušle u kooperativnu bezbednosnu politiku dostižući nivo naprednih članova, koji, u pojedinim segmentima, daju veće doprinose mirovnim i drugim operacijama NATO nego pojedine zemlje članice. Čak ni sama Švajcarska, koja se slobodno može nazvati šampionom stalne neutralnosti, nije ostala van ovih integrativnih procesa u oblasti bezbednosti. Druge države, kao što je Austrija, bile su veoma pažljive i što se tiče bezbednosnih integrativnih procesa u samoj EU, tražeći formalne garancije svojih statusa.

Sdruge strane, skandinavske neutralne zemlje, već su nazvane od strane pojedinih autora kao zemlje koje su prevazišle neutralni status, ali još nisu ušli u članstvo alijanse (*post-neutral and pre-allied*). Dakle, ove zemlje su ušle u fazu *post-hladnoratovske stalne neutralnosti*, koja je daleko i od tradicionalnog i od hladnoratovskog koncepta stalne neutralnosti. Stalna neutralnost, kao takva, očigledno je i dalje orijentisana na probleme tzv. *čvrste bezbednosti* koji su i dalje aktuelni, ali sve više gube primat pred nadirućim ne-vojnim bezbednosnim izazovima. Stoga su sve evropske države u statusu stalne neutralnosti zainteresovane za produbljivanje saradnje vezane za kolektivnu bezbednost.

Kao što je uočljivo, neke države, kao što je Moldavija, traže izlaz iz svoje trenutne situacije kroz unilateralnu neutralnost, koja više podseća na politiku neutralizma, nego trajnu i temeljnu želju za statusom stalno neutralne države. Pokret nesvrstanih i dalje postoji, ali je izgubio mnogo od svoje nekadašnje važnosti. U ovom trenutku, ova organizacija predstavlja jedva nešto više od foruma nezavisnih država, koji jeste značajan uzimajući u obzir broj članica.

SLUČAJ SRBIJE

Sadašnji *neutralni* status Srbije uspostavljen je izglasavanjem *Rezolucije o zaštiti suvereniteta, teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka Republike Srbije* koji je Skupština Srbije usvojila 26.XII 2007. godine, odnosno Članom 6. istog dokumenta koji glasi:

„Zbog ukupne uloge NATO-a, od protivpravnog bombardovanja Srbije bez odluke SB do Aneksa 11 odbačenog Ahtisarijevog plana, u kome se određuje da je NATO „konačan organ” vlasti u „nezavisnom Kosovu”, Narodna skupština donosi odluku o proglašavanju vojne neutralnosti Republike Srbije u odnosu na postojeće vojne saveze do eventualnog raspisivanja referenduma na kojem bi se donela konačna odluka po tom pitanju.“⁴⁷

---

⁴⁷ Narodna skupština Republike Srbije, *opt. cit.*

Međutim, skoro četiri godine kasnije u srpskoj javnosti je i dalje nejasno j šta u stvari ova proglašena neutralnost podrazumeva, odnosno koje su perspektive, prava i obaveze Srbije u odnosu na spoljnopolitički kurs koji je time zauzet. Neutralni status Srbije se opravdava činjenicom da postoje neutralne države u Evropi koje su članice EU. Međutim, motivi i razlozi za status neutralnosti, kao i ponašanje u međunarodnim odnosima tih država (kao što smo prethodno naveli u tekstu), unekoliko se razlikuju od pozicije Srbije.

Takođe, pozivanje na neutralnost kao istorijski utemeljeno spoljnopolitičko određenje Srbije⁴⁸, a koje se često čuje u javnosti prilično je diskutabilno. Do I svetskog rata Srbija se nije proglasila za neutralnu zemlju (iako su neke evropske zemlje tada bile neutralne, kao što su Belgija i Holandija). U međuratnom periodu, Kraljevina SHS/Kraljevina Jugoslavija bila je članica vojno-političkog saveza Mala Antanta. Posle II svetskog rata, socijalistička Jugoslavija je prvo bila deo Istočnog lagera, zatim je umalo postala članica NATO, da bi na kraju zaključila privremeni III Balkanski pakt sa Grčkom i Turskom. Jedini period na koji bi se eventualno mogli pozvati je od 1961. do 1991. godine, kada je Jugoslavija bila član i jedan od pokretača Pokreta nesvrstanih. Međutim, moralni kredito koji je jugoslovenska vlast stekla tokom perioda aktivne promocije politike nesvrstanih lakomisleno je potrošena tokom ratova devedesetih. Srbija, sem bombardovanja NATO bez odobrenja Saveta bezbednosti Ujedinjenih Nacija, na žalost, u očima svetske javnosti, nema kredibilitet kojim bi mogla da opravda svoj neutralni status.

Takođe, neutralnost uspostavljena na osnovu samo jednog člana jedne skupštinske deklaracije, bez detaljnije razrade koncepta, nema suštinsku vrednost. Srbija uopšte nema propise odnosno ključne dokumente kojima bi bile utvrđene osnovne postavke njene spoljne politike, te je stoga i lako promovisati jedan tako nedorečen koncept. Štaviše, niti jedan od ključnih bezbednosnih dokumenata, *Strategija odbrane i Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije*, ne spominje neutralnost, čak za svoje prioritete definiše asimetrične bezbednosne izazove koji po automatizmu upućuju na kooperativnu bezbednost čija je krovna organizacija na evroatlantskom prostoru NATO. PzM uistinu može da predstavlja okvir pomoću kojeg bi Srbija mogla da se nosi sa ovim izazovima, ali pod uslovom da postane napredan partner programa, kao što su stalno neutralne države, članice Evropske unije.

Analizom gore navedenog Člana 6. Rezolucije postaje očigledno da je srpski koncept neutralnosti veoma udaljen od bilo kakvog suštinskog koncepta neutralnosti po ugledu na druge evropske neutralne države. Pre svega, definicija *vojne neutralnosti u odnosu na postojeće vojne saveze* ne sadrži nikakve obaveze same države Srbije u vezi sa budućom politikom koju će voditi. Srbija ne navodi privrženost miru ili dijalogu kao suštinske razloge za neutralnost, već naprotiv ostavlja otvorenu mogućnost da uđe u neki novi vojni savez (dakle, koji nije postojeći) ukoliko se za to ukaže prilika. Srbija sebe ne ograničava od prisustva stranih vojnika i njihovih baza na svojoj teritoriji, što su minimalni uslovi da bi neka država bila stvarno neutralna

Sušтина neutralnog statusa jedne države je namera izbegavanja trenutnih ili potencijalnih ratnih sukoba. U tu svrhu, neutralne države na sebe preuzimaju određene obaveze, kao i jedan set normi i vrednosti koje diktiraju način vođenja spoljne politike u budućnosti. Time se doprinosi legitimizaciji spoljnopolitičke orijentacije države, i mogućnosti da i drugi prihvate neutralnost te države kao utemeljenu činjenicu.

Stoga, sva je prilika da se cela priča o neutralnosti Srbije svodi samo na jedan politički potez koji je odradio (ili to još čini) svoju svrhu.

---

⁴⁸ Bečković: *Odluku o NATO ne donositi iza leđa građana*, 12.01.2010. <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/171951/Grupa-od-200-Intelektualaca-za-referendum-o-NATO->

Upravo zbog tih razloga, ako se neutralnost prihvati kao temeljno spoljnopolitičko određenje, ono mora da se definiše barem zakonom (ako ne i Ustavom) i da se, na osnovu tog prioriteta, definišu osnovni bezbednosni, odbrambeni i spoljnopolitički dokumenti.

Čak i u slučaju da postoji validna osnova za status stalne neutralnosti, bivše i sadašnje rukovodstvo Srbije nije učinilo ništa da neutralni status Srbije bude priznat od strane drugih država ili međunarodnih organizacija. Srbija se nije odredila prema događajima iz devedesetih niti je okončala svoju saradnju sa Haškim tribunalom, koja je nužan preduslov za unapređivanje spoljnopolitičke situacije.

Neke paralele se mogu povući sa neutralnim konceptom Irske, koja zastupa koncept vojne neutralnosti, i kojoj je jedan od razloga za to bilo teritorijalno pitanje Severne Irske. Međutim, irski koncept je takođe zasnovan i na drugim aspektima, sa drugačijim vrednosnim uređenjem; i postoji i formalno i neformalno priznanje ovog statusa. Srpska neutralnost pre odgovara moldavskom primeru, dakle bez jasne koncepcije, bez suštinskih ciljeva i bez vrednosne orijentacije. Na osnovu hladnoratovske podele koncepata neutralnosti, takav status se pre može definisati kao neutralistički.

ZAKLJUČAK

Koncept neutralne države je svakako dinamička kategorija, pošto se njegovo značenje prilagođava vremenu i okolnostima u kojima se nalazi država koja proglašava status stalne neutralnosti. Naravno, postoji stabilna osnova koja je utemeljena na odredbama švajcarskog zakonodavstva i Haške Konvencije (V) iz 1907. godine. Međutim, ove odredbe takođe ne treba posmatrati striktno, pošto su neke od njih prilagođene načinima komunikacije i vođenja rata koji su davno zastareli.^{49[1]} Dva ključna uslova koja su izvedena iz ovih dokumenata su sledeći: da spoljna politika države koja se proglasila stalno neutralnom bude prepoznata kao politika uzdržavanja i da moraju da postoje druge države koje su voljne da takvo određenje i prihvate. Takođe, ne treba izgubiti iz vida da na prihvatanje ovog statusa bitno utiču i geostrategijski položaj (npr. položaj Austrije i Finske tokom Hladnog rata) i konkretni istorijski trenutak kada je neutralnost proglašena. Postoje brojni slučajevi država koje su proglasile neutralnost, a koja im nije priznata od strane drugih (kao što je Moldavija). Samim tim način proglašenja neutralnosti i priznanja od strane drugih država je od sekundarne važnosti, mada ne i nebitan.

Proklamovanje neutralnosti nesumnjivo je predstavljalo i predstavlja sredstvo koje države mogu da upotrebe za otklanjanje bezbednosnih pretnji. Međutim, pitanje je koliko je koncept neutralne države kompatibilan sa sadašnjim bezbednosnim izazovima. Uvrežena shvatanja o bezbednosti izmenjena su činjenicom da mnoge postojeće države ne ispunjavaju minimum svojih osnovnih funkcija, te kao takve postaju rasadnik novih vrsta opasnosti, pre svega terorizma. Novi metodi komunikacija stvorili su od sveta popularno nazvano *globalno selo*, ogromnih mogućnosti ali i ogromnih opasnosti na koje samostalne države teško mogu da daju odgovor. Najmoćniji sistem kolektivne bezbednosti na svetu, NATO, postao je glava šire mreže država koja je izašla iz stroge zone Severnog Atlantika i Evrope. Neutralne države Evrope su prepoznale nove izazove, i u skladu sa tim preduzele određene korake koji bi se možda u nekom prethodnom periodu shvatili kao istupanje iz sfere neutralnosti: sve ove zemlje su članice PzM; neutralne države koje su i članice EU učestvuju u bezbednosnim projektima ove nadnacionalne organizacije (neki od zvaničnika ovih zemalja neutralnost otvoreno dovode u pitanje), Švajcarska je postala članica UN, itd. Sve ovo svedoči o tome da stalna neutralnost više ne predstavlja jaku garanciju bezbednosti teritorije i građana.

Privlačnost koncepta neutralne države i dalje je prisutna. Od kraja Hladnog rata četiri države su proglasile neutralnost (uključujući i Republiku Srbiju), međutim samo je Turkmenistan i zvanično priznat kao takav od strane drugih država.

Na osnovu svoje spoljne politike i prioriteta, Srbija sebe ne može da svrsta među neutralne države, kao što su to zapadnoevropske države koje su formalno prihvaćene kao stalno neutralne. Od samog proglašenja neutralnosti pa do danas nije urađen ni jedan ozbiljan pokušaj da se kreira konceptualno jasan model neutralnog statusa. Čak ni relativno najlakši segment u tom procesu, kao što je reafirmacija nekih segmenata bivše spoljne politike SFR Jugoslavije, nije ni pomenut.

Srbija se u ovom trenutku nalazi u neutralističkoj poziciji, iz koje ne proizilazi ni jedna pozitivna, ili čak pozitivno ofanzivna agenda. Tim statusom Srbija ne pokušava da od svoje teritorije napravi oazu mira, već da „neutralnost“ iskoristi kao sredstvo borbe sa zapadnim silama oko statusa Kosova. U tom smislu, proglašenje *vojne neutralnosti u odnosu na postojeće vojne saveze* ima smisla samo ukoliko je prati dalja izolacionistička politika i slično određenje i prema Evropskoj uniji i njenim odbrambenim strukturama. Ali takav smer vodi u dalju konfrontaciju sa okruženjem i dublju izolaciju od koje je malo verovatno da država može imati bilo kakve koristi. Neutralistička pozicija Srbije ne daje nikakve garancije da je Srbija bezbedna zemlja, koja se odriče upotrebe sile u budućim međunarodnim odnosima. Naprotiv, ona omogućava da Srbija bude u budućnosti potencijalno iskorišćena od strane nekog novog vojnog saveza ili druge države.

Bez suštinskog definisanja koncepta neutralnosti, politički predstavnici Srbije ne dozvoljavaju da dođe do suštinskog konsenzusa elite i građana oko koncepcije neutralnosti Srbije, što omogućava dalju manipulaciju sentimentima i zamagljivanje realne situacije.

S druge strane, očigledno je, na osnovu zapadnoevropskih primera, da se koncept stalne neutralnosti nalazi u krizi, pošto više ne može da služi kao garant mira i stabilnosti, čak ni kod država kod kojih je ova spoljnopolitička koncepcija dominantna već decenijama. U tom smislu, diskutabilna je čak i vrednost stalne neutralnosti bez aktivne saradnje sa sistemima kolektivne bezbednosti.

BIBLIOGRAFIJA

IZVORI

PRIMARNI

- Narodna skupština Republike Srbije, *Rezolucija o zaštiti suvereniteta, teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka Republike Srbije*, Beograd, decembar 2007, <http://www.serbianembassy.no/srpski/ambasadineVesti.html>
- *Convention (V) respecting the Rights and Duties of Neutral Powers and Persons in Case of War on Land*, The Hague, 18 October 1907, <http://www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/200?OpenDocument>
- *Convention (XIII) concerning the Rights and Duties of Neutral Powers in Naval War*, the Hague, 18 October 1907 <http://www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/240?OpenDocument>.
- *Agreement Among the States Parties to the North Atlantic Treaty and the Other States Participating in the Partnership for Peace Regarding the Status of Their Forces*, <http://www.state.gov/documents/organization/91332.pdf>
- European Council, *National Declaration by Ireland – Seville*, 21 June 2002, http://www.ena.lu/national_declaration_ireland_seville_european_council_21_june_2002-2-18390
- Memorandum on the Results of Negotiations between Government Delegations of Austria and the Soviet Union Moscow, April 15, 1955 http://www.ena.lu/memorandum_outcome_negotiations_between_government_delegations_from_austria_soviet_union_moscow_april_1955-2-21168
- *Austrian State Treaty 1955*, http://www.ena.lu/state_treaty_re_establishment_independent_democratic_austria_vinna_15_1955-2-803
- *The Agreement of Friendship, Coöperation, and Mutual Assistance between The Union of Soviet Socialist Republics and The Republic of Finland* http://heninen.net/sopimus/1948_e.htm
- *Exchange of aide-mémoire constituting an agreement on the recognition, respect and support by the Union of Soviet Socialist Republics of the status of the Republic of Malta as a neutral State*. Valletta, 8 October 1981, http://untreaty.un.org/unts/60001_120000/8/30/00015470.pdf
- *Concluding document of the Madrid Meeting 1980 of representatives of the participating States of the Conference on Security and Cooperation in Europe, held on the basis of the provisions of the Final Act relating to the Follow-up to the Conference (Madrid, 1983)*, http://www.ena.lu/concluding_document_madrid_follow_up_meeting_csce_madrid_september_1983-2-19665
- *Exchange of notes constituting an agreement on the neutrality of Malta (with declarations and protocol*, june 1981, http://untreaty.un.org/unts/60001_120000/21/31/00041525.pdf
- Malta Constitution, <http://www.legal-malta.com/law/constitution-1.htm>
- UN General Assembly, *Resolution 50/80 Maintenance of international security /A/Permanent neutrality of Turkmenistan* <http://www.un.org/documents/ga/res/50/a50r080.htm>

- Ministry of Defence of Finland, *Finish Security and Defence Policy – Summary, 2004*
http://www.defmin.fi/files/310/2574_2160_English_Summary_2004_1_.pdf

SEKUNDARNI

- Swiss Federal Department of Foreign Affairs, *NATO: Partnership for Peace*
<http://www.eda.admin.ch/eda/en/home/topics/intorg/pfp.html>
- Swiss Armed Forces - Armed Forces International Command SWISSINT, *Peace support*,
<http://www.vtg.admin.ch/internet/vtg/en/home/themen/einsaetze/peace.parsys.0001.downloadList.98620.DownloadFile.tmp/peacesupport2010e.pdf>
- Delegation of Sweden to NATO, *Sweden's cooperation with NATO*,
http://www.swedenabroad.com/Page_____45705.aspx
- Swedish Armed Forces, *Kosovo*, <http://www.forsvarsmakten.se/en/Forces-abroad/Kosovo/>
- Swedish Armed Forces, *Afganistan – ISAF*, <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Forces-abroad/Afganistan/>
- Austrian armed forces, *Austria's International Role*,
<http://www.bmlv.gv.at/english/introle/introle.shtml>
- *Finish Security and Defence Policy – Summary, 2004 –*
http://www.defmin.fi/files/310/2574_2160_English_Summary_2004_1_.pdf

LITERATURA

KNJIGE

- T.C: Hansard, *The Parliamentary Debates from the year 1803 to the Present Time*, London, 1816,
- Cyril Black, *Neutralisation and World Politics*, Princeton University Press, Princeton, 1968
- I. Papacosma, S. Victor (Eds.), *Europe's neutral and nonaligned states - Between NATO and the Warsaw Pact*, A Scholarly Resources Imprint, Delavare, 1989
- Gunther Hauser, Franc Kernic(Eds.), *European Security in Transition*, Asgate, Hampshire, 2006
- Mohammed Bedjaoui, *International law: achievements and prospects*, Martinus Nijhoff Publishers, Unesco, Paris, 1991
- Christine Agius, *The social construction of Swedish neutrality: challenges to Swedish identity and sovereignty*, Manchester University Press, Manchester, 2006
- Tapio Raunio, Teija Tiilikainen, *Finland and the European Union*, Taylor & Francis e-Library, 2005.
- Maartje M. Abbenhuis, *The Art of Staying Neutral -The Netherlands in the First World War, 1914-1918*, Amsterdam University Press, Amsterdam 2006

TEZE I ČLANCI

- Matthew Shandler, *The Economic of Neutrality: Switzerland and the United States in World War II- BA Thesis*, Union College, 2003 http://etd.lsu.edu/docs/available/etd-11162005-210229/unrestricted/Schandler_thesis.pdf
- Tapani Vaahoranta, Tuomas Forsberg, *Post-Neutral or Pre-Allied. Finnish and Swedish Policies on the EU and NATO as Security Organisations*, Working Papers 29, The Finnish Institute for International Affairs, 2000, se2.isn.ch/serviceengine/Files/ESDP/19260/.../851CC2D2.../WP29.pdf
- Ion Marandici, *Moldova's neutrality: what is at stake?* www.viitorul.org/public/866/en/IonM%2520-%2520studiu_neutralitate__eng_.doc+moldavia+neutrality&cd=1&hl=en&ct=clnk <http://www.regnum.ru/english/807488.html>
- Ulic Egan, *Irish neutrality? A Future?*, <http://www.nuigalway.ie/law/GSLR/2010/Vol4GSLR%20-%20Egan.pdf>.
- Bryan O' Boyle, *Irish neutrality: A utilitarian or ideological policy?*, http://www.nuigalway.ie/law/GSLR/2006/Irish%20Neutrality%20A%20Utilitarian%20Or%20Ideological%20Policy%20_O'Boyle_.pdf
- Karen Devine, *Irish Neutrality and the Lisbon Treaty*, http://doras.dcu.ie/14898/1/Irish_Neutrality_and_the_Lisbon_Treaty.pdf
- Jean-Marc Rickli, *The European Non-Allied States, NATO and the ESDP*, March 2005, http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/0/7/1/1/8/pages71184/p71184-1.php
- Karen Devine, *Comparative critique of the practice of Irish Neutrality in the 'unneutral' course*, University of Dublin, 2008, http://doras.dcu.ie/2167/1/isia_19_2008_devine.pdf
- Jean-Marc Rickli, *The European Non-Allied States, NATO and the ESDP*, 2005, http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/2/5/0/6/3/p250630_index.html
-

INTERNET ČLANCI

- Agence France-Presse, *Swedish Defense Min.: NATO Membership 'Natural'*, February 16th 2010 <http://www.defensenews.com/story.php?i=3377469&c=EUR&s=TOP>
-
- Alex Sceberas Trigona, *30th anniversary of neutral Malta*, 2010, <http://www.timesofmalta.com/articles/view/20100915/local/30th-anniversary-of-neutral-malta>
- *Turkmenistan's neutrality status is positive factor of political climate in Central Asia: Solana*, Trend, 8.12.2009 <http://en.trend.az/news/politics/foreign/1595649.html>
- Bečković: Odluku o NATO ne donositi iza leđa građana, 12.01.2010. <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/171951/Grupa-od-200-Intelektualaca-za-referendum-o-NATO->
- Encyclopedia of the New American Nation, *Neutrality - Defining cold war neutrality*, <http://www.americanforeignrelations.com/E-N/Neutrality-Defining-cold-war-neutrality.html>
- The Non-Aligned Movement, *The Non-Aligned Movement: Description and History*, <http://www.nam.gov.za/background/history.htm>

- *Rasur's Prophecy of Peace - Unfolding in Costa Rica*,
<http://www.academyforpeacecr.org/documents/Costa-Ricas-Peace-Story.pdf>